

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Інститут філології

Кафедра теорії літератури, компаративістики і літературної творчості

**Програма вступного іспиту до аспірантури
зі спеціальності 10.01.06 – теорія літератури**

Укладач – проф. Бернадська Н.І.

Затверджено на засіданні

Вченої ради Інституту філології

Протокол № 8

«26» березня 2013 р.

Директор Інституту філології

проф. Семенюк Г.Ф.

Київ – 2013

Затверджено на засіданні кафедри теорії літератури,
компаративістики і літературної творчості
«27» лютого 2013 р. протокол № 7

Затверджено на засіданні Вченої ради Інституту філології
« ___ » березня 2013 р. протокол № ___

Розділ 1. *Про сутність мистецтва і специфіку художньої літератури як виду мистецтва.* Мистецтво як художня творчість, один із найважливіших елементів культури. Есхіл, Платон, Арістотель та інші давньогрецькі філософи та поети про техне. Поліфункціональність мистецтва Нового часу. Роль мистецтва в розумінні істини буття з погляду сучасної герменевтики. Мова як чинник розуміння. Актуалізація гуманітарних наук і художньої літератури в ХІХ-ХХ ст. Актуалізація традиції.

Естетична функція мистецтва. Епістемологія мистецтва. Предмет мистецтва та його мета. Мистецтво як особлива форма гри. Мистецтво як самовираження митця. Види авторської емоційності (пафосу). Імперсональні теорії мистецтва (мистецтво і психоаналіз З.Фройда; глибинна психологія К.-Г.Юнга: поняття колективного несвідомого й архетипу, міф і архетип).

Поділ мистецтва на види. Розмежування видів мистецтва за матеріальними засобами образності. Мистецтва прості й синтетичні. Поділ простих мистецтв на просторові, часові, просторово-часові, зображальні та незображальні. Співвідношення мистецтв у ХХ ст. (телецентристські концепції).

Художня література як мистецтво слова серед інших видів мистецтва. Мова як універсальний засіб зображення. Своєрідність зображального начала в літературі. Література й живопис. Своєрідність виражального начала в літературі. Література й музика. Простір і час у літературі.

Розділ 2. *Літературний твір. Основи теоретичної поетики. Форма і зміст літературного твору.* Поняття «літературний твір», «внутрішній світ» літературного твору. Рівні художньої форми літературного твору: предметно-композиційний, сюжетний, мовний. Стиль твору як сукупність елементів художньої форми. Рівні художнього змісту: тематичний, проблемно-концептуальний, пафосний. Ідея твору як сукупність елементів художнього змісту. Концепція цілісності художнього твору. Проблема інтерпретації. Інтерпретація літературного твору з позиції герменевтики.

Композиція твору. Предметний світ і його функція у творі. Художня деталь, подробиця. Художній мотив. Портрет, пейзаж, інтер'єр. Суб'єктна точка зору. Монтаж.

Оповідач, ліричний герой, персонаж. Характер і тип. Персонаж (герой) і автор. Психологізм.

Сюжет і його функції. Сюжет і конфлікт. Сюжет і фабула. Проблема ліричного сюжету.

Художня мова. Відхилення від норми як специфічна властивість поетичної мови. Актуалізація фонетичних особливостей поетичної мови, ритму, рими (строфи). Вірш і проза. Актуалізація словника поезії. Лексико-фразеологічні й морфологічні засоби мови. Поетична актуалізація синтаксису. Порядок слів. Актуалізація поетичної семантики.

Розділ 3. Закономірності історичного розвитку художньої літератури. Історична поетика. Генеза літературної творчості. Зумовленість літератури позахудожніми чинниками як спільна ознака культурно-історичної та соціологічної шкіл у літературознавстві. Роль І.Тена у становленні культурно-історичної школи. Дослідження внутрішніх чинників літературного розвитку міфологічною школою, представниками біографічного методу, компаративістикою, формальною і психологічною школами. Різноманітність і багатоманіття чинників художньої діяльності.

Історичне функціонування літератури. Співвідношення літературної класики, масової літератури та белетристики в мистецтві слова. Поняття про елітарну літературу. Проблема читача. Досягнення сучасної рецептивної естетики. Інтерпретація художнього твору. Проблеми герменевтики. Літературна критика як важливий компонент функціонування літератури в її сучасності.

Літературні роди й жанри. Поділ літератури на роди. Історія їх вивчення. Поняття про жанр, різнотлумачення цього терміна. Епос (епіка): генезис, родові ознаки. Система жанрів. Лірика: генезис, родові ознаки. Проблема класифікації ліричних творів, їх жанровий поділ. Проблема ліричного сюжету. Драма: генезис, родові ознаки. Жанри драматичного роду. Поняття про міжродові види. Ліро-епос.

Літературний процес. Поняття про літературний процес як внутрішньозакономірний, безперервний, складний, іноді суперечливий літературний розвиток, його зумовленість культурно-історичним життям певної епохи. Стадіальність літературного розвитку. Художні системи як міжнародні літературні спільності. Літературні напрями, течії. Літературні стилі як комплекси формально-художніх ознак. Д.Чижевський і його теорія стилів. Національна специфіка літератури. Міжнародні літературні зв'язки.

ЛІТЕРАТУРА

Підручники, посібники, довідники

- Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. – К., 2001.
Іванишин В.П. Нариси з теорії літератури: навч.посібник. – К., 2010.
Наєнко М. Українське літературознавство: Школи, напрями, тенденції. – К.,1997.
Уэллек Р., Уоррен О. Теория литературы. – М.,1976.
Хализев В. Теория литературы. – М.,2002.
Теория литературы: В 2 т. Под ред. Н.Д.Тамарченко. – М.,2004.
Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства. – К.,1998.
Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів,1996.
Вступ до літературознавства: Хрестоматія. Упоряд. Бернадська Н.І. – К.,1995.
Літературознавча енциклопедія: У 2 т. Автор-укладач Ковалів Ю.І. – К.,2007.

- Западное литературоведение XX века. Энциклопедия. – М., 2004.
Літературознавчий словник-довідник. – К., 1997.
Литературный энциклопедический словарь. Под ред. Кожевникова В.М., Николаева П.А. – М., 1987.
Тамарченко Н.Д. Теоретическая поэтика. Введение в курс. Уч. пособие. – М., 2006.
Теоретическая поэтика: понятия и определения. Хрестоматия. Автор-составитель Н.Д. Тамарченко. – М., 2001.

Першоджерела

- Антонич Б.-І. Національне мистецтво. Між змістом і формою. Як розуміти поезію // Антонич Б.-І. Твори. – К., 1998. – С.467-476; 476-483; 515-520.
- Арістотель. Поетика. – К., 1967.
- Барт Р. Від твору до тексту // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів, 1996. – С.378-384.
- Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики. – М., 1975.
- Бахтин М. Эстетика словесного творчества. – М., 1979.
- Буало Н. Мистецтво поетичне. – К., 1967.
- Вагнер Р. Опера и драма // Вагнер Р. Избранные работы. – М., 1978.
- Веселовский А. Историческая поэтика. Ред., вступ. статья и примеч. В.М Жирмунского. Изд.3-е. – М., 2008.
- Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного. – М., 1991.
- Гадамер Г.-Г. Про вклад поезії у пошук істини // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів, 1996. – С.208-215.
- Гегель Г.В.Ф. Лекции по эстетике // Гегель Г.В.Ф. Эстетика: В 4 т. – М., 1968. – Т.1-3.
- Гейзінга Й. Homo ludens. – К., 1994.
- Горацій. Послання до Пізонів. – К., 1967.
- Дідро Дені. Парадокс про актора. – К., 1966.
- Довгалевський М. Сад поетичний. – К., 1973.
- Ізер В. Процес читання: феноменологічне наближення // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів, 1996. – С.261-277.
- Інгарден Роман. Про пізнавання літературного твору // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів, 1996. – С.136-163.
- Інгарден Р. Исследования по эстетике. – М., 1962.
- Кант И. Критика способности суждения // Кант И. Сочинения: В 6 т. – М., 1966. – Т.5.
- Леві-Стросс К. Структурна антропологія. – К., 1997.
- Лессінг Г.-Е. Лаокоон. – К., 1968.

- Лихачев Д. Внутренний мир литературного произведения // Вопросы литературы. – 1968. – №8. – С.74-87.
- Маланюк Є. Книга спостережень. Статті про літературу. Упорядник Г.Сивокінь. – К.,1997.
- Навроцький Б. Мова та поезія: Нарис з теорії поезії. – Харків, 1925.
- Ніцше Ф. Народження трагедії // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів,1996. – С.40-54.
- Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. – К.,1994.
- Платон. Діалоги. – К.,1997.
- Потебня О.О. Естетика і поетика слова. – К.,1985.
- Потебня А.А. Слово и мысль. – М.,1989.
- Потебня А.А. Теоретическая поэтика. – М.,1990.
- Сент-Бев Ш. Литературные портреты. Критические очерки. – М.,1970.
- Толстой Л. Что такое искусство? // Толстой Л. Собрание сочинений: В 22 т. – М.,1983. – Т.15.
- Тэн И. Философия искусства. – М.,1983.
- Франко І. Із секретів поетичної творчості. – К.,1969.
- Франко І. Краса і секрети творчості. Упорядник Р.Т.Гром'як. – К.,1980.
- Фройд З. Поет і фантазування // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів,1996. – С.83-90.
- Чижевський Д. Історія української літератури: від початків до доби реалізму. – Тернопіль,1993.
- Чижевський Д. Культурно-історичні епохи // Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. – К.,1994. – Т.3. – С.609-621.
- Чижевський Д. Порівняльна історія слов'янських літератур: У 2-х кн. Переклад з нім. – К., 2005.
- Шеллинг Ф. Философия искусства. – М.,1966.
- Шіллер Фрідріх. Естетика. – К.,1974.
- Шкловский Б. Искусство как прием // Поэтика. Сборники по теории поэтического языка. – Петроград,1919.
- Эйхенбаум Б. О литературе. Работы разных лет. – М.,1987.
- Юнг К.-Г. Психологія і поезія // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів,1996. – С.91-108.
- Якобсон Р., Леви-Стросс К. «Кошки» Шарля Бодлера // Структурализм: «за» и «против». – М.,1975.
- Якобсон Р. Лінгвістика і поетика // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів,1996.
- Яусс Г.-Р. Естетичний досвід і літературна герменевтика // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М.Зубрицької. – Львів,1996. – С.278-307.

Монографії, збірники, статті

- Аверинцев С. Поэтика древнегреческой литературы. – М., 1981.
- Адельгейм Є. Естетичний трактат Івана Франка і проблеми психології творчості // Франко І. Із секретів поетичної творчості. – К., 1969.
- Аристотель и античная литература. – М., 1978.
- Банфи А. Философия искусства. – М., 1989.
- Вальцель О., Дибелиус В., Фосслер К., Шнитцер Л. Проблемы литературной формы. Перевод с нем. – М., 2007.
- Гнатюк М.І. Іван Франко і проблеми теорії літератури. – К., 2011.
- Гольберг М. О.Потебня і розвиток слов'янського теоретичного літературознавства // О.О.Потебня і проблеми сучасної філології. – К., 1992.
- Качуровський І. Метрика. – К., 1994.
- Качуровський І. Основи аналізу мовних форм (Стилістика). Фігури і тропи. – Мюнхен; Ніжин, 1994.
- Качуровський І. Строфіка. – К., 1994.
- Качуровський І. Фоніка. – К., 1994.
- Ключек Г.Д. Поэтика і психологія. – К., 1990.
- Копистянська Н.Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Монографія. – Львів, 2005.
- Курціус Е.Р. Європейська література і латинське середньовіччя. Переклад з нім. – Л., 2007.
- Література. Теорія. Методологія / Упор. і наук. Редакція Данути Уліцької. Переклад з пол. С.Яковенка. – К., 2006.
- Лосев А.Ф. История античной эстетики. Аристотель и поздняя классика. – М., 1975.
- Лосев А.Ф. Проблема символа и реалистическое искусство. – М., 1976.
- Лотман Ю. Анализ поэтического текста. – М., 1972.
- Лотман Ю. Лекции по структурной поэтике. Введение. Теория стиха. – Тарту, 1964.
- Мелетинский Е. Поэтика мифа. – М., 1976.
- Мітосек С. Теорії літературних досліджень. Переклад з пол. В.Гуменюка. – Сімферополь, 2002.
- Наливайко Д.С. Искусство: течения, направления, стили. – К., 1981.
- Павличко Соломія. Дискурс модернізму в українській літературі. – К., 1997.
- Семиотика. – М., 1983.
- Сивокінь Г.М. У вимірах сприймання. Теоретичні проблеми художньої літератури, її історії та функцій. – К., 2006.
- Сидоренко Г.К. Від класичних нормативів до верлібру. – К., 1980.
- Сидоренко Г.К. Українське віршування: Від найдавніших часів до Шевченка. – К., 1972.
- Топоров В.Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ. – М., 1995.
- Фізер І. Психолінгвістична теорія літератури Олександра Потебні: Метакритичне дослідження. – К., 1993.

Шляхова Н.М. Еволюція форм художнього узагальнення. Навчальний посібник. Вид. 2-е, доповн. – Одеса, 2011.

Яус Г.Р. Досвід естетичного сприйняття і літературна герменевтика. Переклад з нім. Р.Свято і П.Таращук. – К., 2011.